

Aylık Suriye Bülteni “Arap Ligi’ne Katılım ve Kötüleşen Ekonomi”

Mayıs 2023

Mayıs ayı, Arap dünyasının Suriye meselesiyle ilgili olarak niteliksel bir dönüşüm yaşadığı bir dönem olarak kayda geçti. Bu dönemde, Beşar Esed'in on yılı aşkın bir süredir devam eden kopukluğun ardından Suudi Arabistan'daki Arap Zirvesi'ne katılmasına tanıklık edildi. Esed'in bu zirveye katılması, rejim tarafından bölgesel ve uluslararası izolasyonun sona erdiği şeklinde değerlendirilirken, Arap ülkeleri tarafından da kapsamlı bir çözüm yolunda önemli bir adım olarak görüldü. Bu adımın rejimden taraf karşılık bir adımı olabilir, öyle ki rejimin geçmiş yıllarda kaçınmaya çalıştığı bazı tavizlerin sunulmasını da içerebilir. Güvenlik açısından, rejim Dışişleri Bakanının katıldığı Umman toplantısından bir süre sonra Ürdün savaş uçakları, Şam'ın doğu kırsalında uyuşturucu tüccarlarını hedef alan hava saldırıları düzenledi ki bu Ürdün Dışişleri Bakanı Ayman Safadi'nin uyuşturucuyla mücadelede askeri gücün kullanılabilirliği konusundaki açıklamasından birkaç gün sonra gerçekleşti. Ayrıca Türkiye, DAES'in "Türkiye Valisi" olarak da bilinen ismin de yer aldığı bazı kişileri tutukladı ve Suriye'deki Heyet Tahrir Şam ve Ceyşul Tevhid örgütlerini finanse eden kişilere ABD ile ortak yaptırımlar uyguladı. Ekonomik olarak da Suriye'nin çeşitli bölgelerinde et ve temel malzemelerin fiyatlarında büyük bir artış yaşandı, aynı zamanda Türkiye tarafından oluşturulan güvenli bölgelerde, mültecilerin yerleştirilmesi amacıyla 3 yıl içinde 240.000 konut inşa edilmesi hedeflenen yeni bir konut projesinin temeli atıldı.

Suriye'nin Arap Ligi'ne geri dönmesi

Esed rejiminin Arap Ligi'nde yeniden temsil edilmesi ve Esed'in Riyad'daki zirveye katılması, Mayıs ayının en önemli siyasi olayı oldu. Bu, Esed rejimiyle Arap dünyasının resmi olarak yeni bir aşamaya girmesinin başlangıcı olarak kabul edildi. Arap normalleşme girişimi, güvenlik meseleleri, terörle mücadele ve başta mülteciler olmak üzere insan hakları konularına odaklanıyor. Bu konularda ilerleme, gelecekte rejimin uyum göstermesine ve önceki yıllarda kaçınmaya çalıştığı önemli tavizleri sunmasına bağlıdır. Esed ise Arap açılımını, Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupa Birliği üzerinde baskı yapmak ve rejimine uygulanan yaptırımları hafifletmek veya kaldırmak için bir adım olarak değerlendirmektedir. Bölgesel düzeyde, İran Cumhurbaşkanı'nın Suriye ziyareti, 13 yıl aradan sonra gerçekleşen ilk ziyaret olması nedeniyle önemlidir ve Arap Ligi'nin rejimle resmi iletişimi yeniden kurma kararından birkaç gün önce gerçekleşmiştir. Bu ziyaret, İran'ın Suriye'deki etkisini teyit etmek ve bu etkiyi azaltmaya yönelik herhangi bir girişimi engellemek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Bu bağlamda, Arap ülkelerinin Esed rejimiyle yakınlaşma adımı, bölgesel iletişim stratejisi ve

Suriye meselesiyle ilgili baskı altında olan güvenlik dosyalarını ele alma stratejisi çerçevesinde değerlendirilebilir.

Operasyonlar ve Uzlaşmalar

İsrail, Şam ve Halep illerine yoğun hava saldırıları düzenledi. Saldırıları, Şam Uluslararası Havalimanı çevresindeki güvenlik noktalarını ve Halep Uluslararası Havalimanı'nı hedef aldı ve buraların hizmet dışı kalmasına neden oldu. Bu saldırılar, İsrail Savunma Bakanı Yoav Galant'ın Suriye'deki İran varlığını hedef alan saldırıları artırdığını açıklamasıyla eşzamanlı olarak gerçekleşti.

Türk istihbaratı ise aralarında 'Türkiye Valisi' olarak bilinen birinin de bulunduğu DAEŞ'e üye olduğu iddia edilen 4 kişiyi yakaladı. Bu operasyon, Türk istihbaratının geçen Nisan ayının sonunda DAEŞ'in lideri "Ebu Hüseyin el-Huşayni el-Kurashi"yi etkisiz hale getirmesinin ardından gerçekleşti. Bununla birlikte 'terör gruplarının finansmanını' kurutmak için Türk-Amerikan koordinasyonu kapsamında, Amerikan ve Türk Hazine Bakanlıkları, Suriye'deki 'Heyet Tahrir el-Şam' ve Özbek 'Tevhid ve Cihat Taburu'na bağlı olduğu iddia edilen iki kişiye ortak yaptırımlar uyguladı. Söz konusu isimler şöyle: 'Ebu Ahmed Zekur' olarak bilinen Heyet Tahrir el-Şam lideri ve 'Kobılay Sari' adındaki Özbek Tevhid ve Cihat Taburu mensubu kişi.

Suriye'nin kuzeydoğusunda, YPG/SDG liderlerinden biri olan "Kripos" (Cripps) adlı kişi, Halep'in kuzeybatısındaki Ebu Hushab çölünde aracına düzenlenen bombalı saldırıda öldürüldü. Bu operasyon, bu yılın başından itibaren YPG/SDG'ye yönelik askeri ve sivil liderlerin hedef alınmasının artmasıyla gerçekleşti.

Başka bir bağlamda, Suriye'nin kuzeydoğusundaki iç güvenlik güçleri 'Asayiş', Amuda'da uyuşturucu kullanımı ve ticaretiyle ilgili olarak iki kişiyi gözaltına aldı. Asayiş'in medya ofisine göre, gözaltına alınan kişilerle birlikte 68 gram metanfetamin, 36 gram esrar, 103 adet uyuşturucu hap ve yaklaşık 2 gram eroin ele geçirildi.

Dera'da, Suriye rejimi yaklaşık 45 şehir ve kasabada yeni bir uzlaşma kampanyası başlattı. Bu, 2018 yılındaki ilk uzlaşmalar ve 2021'deki ikinci uzlaşmalardan sonra üçüncü bir uzlaşma kampanyasıdır. Ancak, önceki iki uzlaşma kampanyasının aksine bu operasyon geniş çaplı askeri operasyonlarla eş zamanlı değil, mevcut durumda rejim güvenlik kurumlarının özellikle askeri istihbaratın egemen olduğu bir ortamda gerçekleşmektedir. Özellikle Doğu Dera'nın merkezi olan Busra el-Şam'daki sekizinci tugayın özerkliği devam etmektedir. Bununla birlikte, Ürdün savaş uçakları Süveyda'nın doğusundaki bir uyuşturucu tacirini hedef aldı. Bu, Ürdün'ün 2021'de rejimle normalleşme sürecinin başlamasından bu yana bir ilk oluyor ve Arap dünyasının uyuşturucu dosyasına ilişkin Arap yaklaşımının ekonomik teşviklerle birlikte zorlayıcı askeri veya diplomatik seçeneklere başvurma olasılığını gösteriyor.

Ekonomik Canlanma Girişimleri Başarısız

Arap yakınlaşmasından ekonomik anlamda faydalanma çabaları kapsamında Esed rejimi, devlet hazinesini gelirlerle desteklemek amacıyla turizm sezonuna hazırlanıyor ve Körfez ülkelerindeki göçmenleri Suriye'yi ziyaret etmeye ve ekonomisine destek olmaya çağırıyor. Turizm sektörü, petrol ihracatından sonra döviz gelirinin ikinci büyük kaynağı olarak önem taşıyor. 2010 yılında 3,9 milyar doları bulan bir turizm geliri elde edilmişti. Bu yıl yaklaşık 2,5 milyon kişinin Suriye'yi ziyaret etmesi bekleniyor ve bunların içinde 700 bin turist olacağı öngörülüyor. Rejimin, turizm sektörünü canlandırmak için bir araç olarak kullanma çabaları arasında, savaşın sona erdiğini ve Suriye'nin güvenliğine dönüldüğünü vurgulama çabası yer alıyor.

Beşar Esed ayrıca, sığır ithalatını gümrük vergisi, vergi ve diğer harçlardan muaf tutan bir kanun çıkardı. Bu önlem, Suriye'nin hayvancılık sektöründe yaşadığı kriz etkilerini hafifletmeyi amaçlıyor ve et ve yem fiyatlarının yükselmesi ve sığır sayısının azalması sorununa çözüm bulmayı hedefliyor. Bu karar, rejimin ekonomik sorunlarla başa çıkmak için ithalata yönelerek savaş zenginlerine, kriz tüccarlarına ve ithalat operasyonlarından kar edenlere öncelik verme yaklaşımının bir devamı niteliğindedir ve ülkenin yaşam koşullarına ve halkın yaşamına olumsuz etkileri olabilir.

Suriye'nin kuzeydoğusunda, YPG'nin kurduğu 'Özyönetim' tarafından bu yılın tarım sezonunda çiftçilerden buğday ve arpa alım fiyatları 1 kilogram buğday için 43 sent, 1 kilogram arpa için ise 35 sent olarak belirlendi. Bu, 'Özyönetim' tarafından tarımsal ürünlerin fiyatının dolar üzerinden belirlendiğini göstermektedir ve bu bir ilktir. Çünkü geçmişte Suriye lirasıyla belirleniyordu. Suriye muhalefetinin kontrolündeki bölgelerde ise buğdayın kilogramı 32 sent olarak belirlenmiştir.

Lira değerinin düşmesi sonucunda, bu ayın içerisinde çoğu mal ve hizmetin fiyatları benzeri görülmemiş bir şekilde yükseldi. Haseke ilinde 'Amperat' fiyatları %30 oranında artarak eski fiyatının üzerine çıktı. Bu durum, 'Özyönetim' tarafından jeneratör sahiplerine sübvansiyonlu fiyattan satılan mazot miktarının azaltılması kararı sonucunda gerçekleşti.

Öte yandan, Suriye'nin kuzeydoğusundaki Semalka - Fişhabur sınır kapısının kapanması, 'Özyönetim' kontrolündeki bölgelerdeki inşaat faaliyetlerinde büyük bir yavaşlamaya yol açtı ve bazı projelerin durmasına neden oldu çünkü çimento ithalatı beklenmedik bir şekilde durdu. Çimento çuvalının fiyatı serbest piyasada 50 kilogram için 120 bin lira olarak belirlendi, oysa sınır kapısının kapanmadan önce ise 35 bin liraydı.

Muhalik bölgelere geçiş yaptığımızda, Türk lirasının istikrarsız bir değer kaybı ve dolar karşısında düşüşü, İdlib'deki yaşam koşulları, işçiler ve ticari işlemler üzerinde olumsuz etkiler yarattı. Çünkü ithalat hareketi Türkiye üzerinden gerçekleşiyor ve liranın dolar karşısındaki değerinde herhangi bir değişiklik yerel piyasaları hızlı bir şekilde etkiliyor. Kurban Bayramı döneminde et fiyatları geçmişteki fiyatların iki katına çıktı, koyun etinin kilogramı 190 Türk lirası oldu, bundan yaklaşık iki ay önce ise 80 liraydı. Kuzeybatı Suriye'deki hayvan fiyatlarının

yükselmesi, hayvan kaçakçılığı operasyonlarından kaynaklanmakta olup rejim kontrolündeki bölgelere ve ‘Özyönetim’ bölgelerine yapılan kaçakçılık etkili olmaktadır. Aynı zamanda yem fiyatlarının ve hayvan yetiştiriciliği malzemelerinin yükselmesi de fiyatları etkilemektedir, bölgede yaşayanlar ise düşük gelir ve maaş seviyesiyle mücadele etmektedir.

İdlib'de faaliyet gösteren ‘Kurtuluş Hükümeti’nin Ekonomi ve Kaynaklar Bakanlığı, birinci sınıf sert buğdayın çiftçilerden ton başına 320 Amerikan doları (32 sent) satın alma fiyatını belirledi ve bu yılın ilk üretimi 99 bin ton oldu.

Azez, El Bab ve Cerablus'ta ana ve ara yolların asfaltlanma projelerine devam edildi, bölgede birçok okul inşa edildi, Azez'de El-Hawarizmi Okulu, Afrin'de İslami Okul ve Cinderes'te birçok okulun inşaatı tamamlandı. Bu projeler, bölgenin altyapısını güçlendirmeyi ve eğitim hizmetlerini iyileştirmeyi amaçlamaktadır. Ayrıca, kuzebatıda bir fabrika kurma çalışmaları da devam ediyor ancak bu projelerin tamamlanması için yeterli finansman sağlanması zorlu bir süreç olabilir.

Sonuç olarak, Suriye'de ekonomik canlanma girişimleri başarılı olamamıştır. Turizm, tarım ve inşaat sektörlerindeki çeşitli zorluklar, ekonomik sorunların devam etmesine ve yaşam koşullarının zorlaşmasına neden olmaktadır. Aynı zamanda, döviz kurlarındaki dalgalanmalar, enflasyon ve malzeme teminindeki sıkıntılar gibi faktörler, ekonomik istikrarsızlığı derinleştirmektedir.